

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

NARODOWE
CENTRUM
KULTURY

BARDZO
MŁODA KULTURA
woj. lubuskie

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu
Narodowego Centrum Kultury: Bardzo Młoda Kultura 2023–2025

Bardzo Młoda Kultura 2023-2025 – woj. lubuskie

Raport z diagnozy wojewódzkiej 2025

Badania w ramach programu NCK Bardzo Młoda Kultura 2023-2025

Sylvia Słowińska, Katarzyna Walentynowicz-Moryl

Zielona Góra 2025

SPIS TREŚCI

Wstęp/nota metodologiczna.....	3
Wyniki diagnozy	
1. Mapowanie zasobów instytucjonalnych BMK województwa lubuskiego.....	4
2. Obszary interwencji BMK w województwie lubuskim w latach 2023- 2025.....	10
3. Podsumowanie diagnoz lokalnych w roku 2025.....	21
Podsumowanie i rekomendacje.....	36
Źródła.....	39
Spis tabel i ilustracji.....	40
Załączniki.....	41

Wstęp/nota metodologiczna

Raport prezentuje wyniki diagnozy regionalnej przeprowadzonej w 2025 roku w ramach programu Bardzo Młoda Kultura 2023-2025 w województwie lubuskim przez zespół badawczy z Uniwersytetu Zielonogórskiego – partnera Operatora Regionalnego BMK w Lubuskiem – Regionalnego Centrum Animacji Kultury w Zielonej Górze. Badania zrealizowane zostały zgodnie z wytycznymi Narodowego Centrum Kultury sformułowanymi w dokumencie *Bardzo Młoda Kultura 2023 –2025. Instrukcje Realizacji Diagnoz i Ewaluacji – Poziom Regionalny*. Diagnoza służyła:

- Aktualizacji mapowania zasobów instytucjonalnych Bardzo Młodej Kultury w województwie lubuskim.
- Aktualizacji obszarów interwencji w ramach programu BMK w skali województwa lubuskiego w latach 2023-2025.
- Podsumowaniu wniosków z diagnoz lokalnych z roku 2025.

W diagnozie poszukiwano odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

- Z jakimi podmiotami działającymi w sferze oświaty, kultury i pozostałych sferach istotnych dla realizacji programu BMK współpracuje Operator Regionalny?
- Z jakimi podmiotami działającymi w sferze oświaty, kultury i pozostałych sferach istotnych dla realizacji programu BMK Operator Regionalny jeszcze nie współpracuje?
- Jakie działania zrealizowano w ramach trzeciej edycji BMK w województwie lubuskim?
- Jakie wnioski istotne dla realizacji programu BMK przynoszą podsumowania lokalnych diagnoz z roku 2025?

Metodą zastosowaną w badaniach była analiza danych zastanych. Objęto nią tworzoną przez Operatora Regionalnego dokumentację działań w ramach programu BMK w latach 2016-2025 (listy i programy spotkań informacyjnych i sieciujących oraz szkoleń, listy partnerów Operatora w BMK oraz dokumentację projektów lokalnych, podsumowania lokalnych badań diagnostycznych z roku 2025).

Wyniki diagnozy

1. Mapowanie zasobów instytucjonalnych BMK województwa lubuskiego

W raporcie z diagnozy wojewódzkiej przeprowadzonej w roku 2024 zaprezentowano wyniki mapowania zasobów instytucjonalnych BMK województwa lubuskiego obejmującego cały okres realizacji programu w Lubuskiem, czyli dwie pełne edycje BMK (2016-2018; 2019-2021) i dwa lata ostatniej edycji (2023-2024). W tym raporcie przedstawiamy wyniki tej analizy uzupełnione o dane z roku 2025. Celem mapowania jest określenie, z jakimi podmiotami Operator Regionalny nawiązał współpracę w ciągu trzech edycji programu oraz, z jakimi podmiotami działającymi w przestrzeni edukacji i kultury, istotnymi dla realizacji programu, takiej współpracy jeszcze nie podjęto.

Podmioty, z którymi realizowana jest współpraca w ramach BMK w województwie lubuskim

Współpraca związana z realizacją projektów lokalnych*

publiczne instytucje kultury

domy i ośrodki kultury

- Centrum Artystyczno-Kulturalne „Zamek”, Krosno Odrzańskie
- Centrum Kultury i Wypoczynku w Sławie
- Gminny Ośrodek Kultury w Santoku
- Gminny Ośrodek Kultury w Babimoście
- Gminny Ośrodek Kultury w Górzycy
- Gminny Ośrodek Kultury w Nowym Miasteczku
- Gminny Ośrodek Kultury w Świdnicy,
- Małomicki Ośrodek Kultury
- Miejsko- Gminny Ośrodek Kultury w Bytomiu Odrzańskim
- Ośrodek Kultury i Biblioteka w Trzebielu
- Strzelecki Ośrodek Kultury, Strzelce Krajeńskie
- Szprotawski Dom Kultury
- Żagański Pałac Kultury, Żagań
- Żarski Dom Kultury

*Wskazujemy tylko podmioty-liderów projektów, partnerów lokalnych Operatora Regionalnego w realizacji lokalnych projektów, lista nie obejmuje podmiotów współpracujących z partnerami lokalnymi.

galerie i centra sztuki

- Biuro Wystaw Artystycznych w Zielonej Górze (BWA)
 - Miejski Ośrodek Sztuki w Gorzowie Wielkopolskim
- filharmonie*
- Centrum Edukacji Artystycznej Filharmonia Gorzowska, Gorzów Wlkp.

biblioteki

- Gminna Biblioteka Publiczna Gminy Żary z siedzibą w Bieniowie, (gmina Bieniów)
- Gminna Biblioteka Publiczna w Bledzewie
- Gminna Biblioteka Publiczna w Bogdańcu
- Gminna Biblioteka Publiczna w Zaborze
- Miejska Biblioteka Publiczna im. Papuszy w Żaganiu
- Miejska Biblioteka Publiczna w Żarach

muzea

- Muzeum Lubuskie im. J.Dekerta w Gorzowie Wlkp.
- Muzeum Ziemi Wschowskiej, Wschowa

teatry

- Lubuski Teatr im. L. Kruczkowskiego w Zielonej Górze

szkoły i placówki oświatowe

- Szkoła Podstawowa nr 17 w Zielonej Górze
- Szkoła Podstawowej w Templewie (gmina Sulęcín)
- Zespół Szkół i Placówek Kształcenia Zawodowego w Zielonej Górze
- Zespół Szkół w Krośnie Odrzańskim
- Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Gorzowie Wlkp.

organizacje pozarządowe

- Fundacja Inicjatyw Społecznych „Między”, Międzyrzecz
- Fundacja Łagowski Dom Artystyczny, Łagów
- Fundacja Panopticum, Nowa Sól
- Fundacja Wyspa Kultury, Świdnica
- Koło Gospodyń Wiejskich Rudniczanie, Rudnica (gmina Krzeszyce)
- Stowarzyszenie na Rzecz Odnowy i Rozwoju Wsi Lubogoszcz
- Stowarzyszenie Pomocy Osobom z Niestandardowymi Potrzebami Edukacyjnymi im A. Kohna „Duży Niebieski Dom”, Zielona Góra
- Stowarzyszenie Promocji Kultury Kamienica, Gorzów Wlkp.

- o Stowarzyszenie Tworzec Ego Creo w Świebodzinie
- o Stowarzyszenie Wsi Bukowiec *Działajmy razem*, Bukowiec Międzyrzecki
- o Stowarzyszenie Wzgórze Talentów, Zielona Góra
- o Stowarzyszenie Emerytów Rencistów i Inwalidów „Złoty Wiek” w Łęknicy
- o Stowarzyszenie Kultura po całości, Szprotawa
- o Stowarzyszenie Mała Wielka Tęcza, Olbrachtów
- o Stowarzyszenie Przyjaciół Teatrów Tańca Żarskiego Domu Kultury TanArt, Żary

grupy nieformalne

- o Grupa nieformalna KULTURALni, Szprotawa

firmy

- o EduArte Dorota Anna Marek-Kurpanik, Zielona Góra
- o Karolina Grys, edukatorka alpako-terapeutka, Wschowa

niezależni edukatorzy

- o Hanna Bilert, niezależna edukatorka, Słubice
- o Izabela Spławaska, niezależna edukatorka, Międzyrzecz

inne

- o Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe – Nadleśnictwo Kłodawa
- o Lubuska Wojewódzka Komenda Ochotniczych Hufców Pracy (OHP) w Zielonej Górze

Współpraca związana z organizacją szkoleń, warsztatów spotkań sieciujących i informacyjnych/ informacji o programie

publiczne instytucje kultury

- o Centrum Kultury Artystycznej Zamek, Krosno Odrzańskie,
- o Małomicki Ośrodek Kultury
- o Miejski Ośrodek Sztuki, w Gorzów Wlkp.
- o Międzyrzecki Ośrodek Kultury
- o Muzeum Ziemi Wschowskiej, Wschowa
- o Nowosolski Dom Kultury
- o Słubicki Miejski Ośrodek Kultury
- o Strzelecki Ośrodek Kultury, Strzelce Krajeńskie
- o Sulechowski Dom Kultury

- Sulęciński Dom Kultury
- Żagański Pałac Kultury, Żagań
- Żarski Dom Kultury, Żary

szkoły/placówki oświatowe

- ODN w Zielonej Górze
- Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. M. Grzegorzewskiej w Zielonej Górze
- Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Gorzowie Wlkp.

Współpraca związana z realizacją badań w programie

- Instytut Pedagogiki, Uniwersytet Zielonogórski
- Instytut Socjologii, Uniwersytet Zielonogórski

Podmioty ważne dla realizacji BMK w woj. lubuskim, z którymi jeszcze nie podjęto współpracy

publiczne instytucje kultury

domy i ośrodki kultury

- Gminny Ośrodek Kultury w Przytocznej
- Centrum Kultury w Dąbiu
- Trzebiechowski Ośrodek Kultury im. Tadeusza Wojtera
- Świebodziński Dom Kultury
- Centrum Promocji Kultury w Drezdenku
- Zielonogórski Ośrodek Kultury

muzea, teatry, filharmonie

- Muzeum Regionalne w Świebodzinie
- Muzeum Etnograficzne w Zielonej Górze-Ochli
- Muzeum Pogranicza Śląsko-Łużyckiego w Żarach
- Filharmonia Zielonogórska im. Tadeusza Bairda w Zielonej Górze

biblioteki

- Miejska Biblioteka Publiczna w Nowej Soli
- Biblioteka Publiczna w Sławie
- Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze

organizacje pozarządowe

- Lubuskie Centrum Wolontariatu w Gorzowie Wlkp.

- Chórągiew Ziemi Lubuskiej Związku Harcerstwa Polskiego w Zielonej Górze
- Lubuskie Stowarzyszenie Profilaktyki Społecznej w Zielonej Górze
- Stowarzyszenie Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej „Pomocna dłoń” we Wschowie
- Lokalna Grupa Działania - Grupa Łużycka w Lubsku
- Towarzystwo Przyjaciół Teatru im. Juliusza Osterwy w Gorzowie Wlkp.
- Galeria PRO ARTE . Salon sztuki ZPAP w Zielonej Górze

szkoły i placówki oświatowe

- Młodzieżowe Centrum Kultury i Edukacji „Dom Harcerza” w Zielonej Górze
- Liceum Plastyczne w Zielonej Górze
- Społeczne Liceum Ogólnokształcące Szkoła Myślenia Twórczego w Zielonej Górze
- Europejska Szkoła Podstawowa dr Rahn w Zielonej Górze
- Zespół Szkół Specjalnych nr 1 w Zielonej Górze
- I Liceum Ogólnokształcące im. Bolesława Prusa w Żarach
- Zespół Szkół Ogólnokształcących i Ekonomicznych w Lubsku

inne

- Lubuskie Centrum Produktu Regionalnego w Zielonej Górze

Operator Regionalny stopniowo rozwija sieć partnerstw. W roku 2025 wzbogaciła się ona o kolejne osiem podmiotów reprezentujących różne sektory i obszary działania. W tym roku we współpracy z Operatorem Regionalnym zaktualizowano stworzoną w roku 2024 listę ważnych dla realizacji BMK podmiotów, z którymi planowane jest nawiązanie kooperacji.

2. Obszary interwencji BMK w województwie lubuskim w latach 2023-2025

Formy interwencji BMK

Główne formy interwencji realizowane we wszystkich edycjach programu BMK to:

- spotkania sieciujące i informacyjne;
- szkolenia i warsztaty;
- projekty lokalne;
- badania diagnostyczne i ewaluacyjne.

Spotkania informacyjne i sieciujące

W trzeciej edycji BMK w województwie lubuskim zorganizowano dwanaście spotkań informacyjno-sieciujących.

W roku **2023** miały miejsce cztery spotkania informacyjno-sieciujące:

1. Spotkanie wprowadzające dla podmiotów zainteresowanych partnerstwem i realizacją w partnerstwie projektu, 20.06.2023, Regionalne Centrum Animacji Kultury w Zielonej Górze;
2. Spotkanie dla partnerów BMK realizujących projekty lokalne 31.08.2023, Regionalne Centrum Animacji Kultury w Zielonej Górze;
3. Spotkanie dla partnerów BMK realizujących projekty lokalne 08.09.2023, Regionalne Centrum Animacji Kultury w Zielonej Górze;
4. Spotkanie partnersko-sieciujące i podsumowujące I rok BMK 2023-2025 w województwie lubuskim, 13.11.2023, Małomicki Ośrodek Kultury, Małomice.

W roku **2024** zorganizowano cztery spotkania informacyjno-sieciujące:

1. Spotkanie informacyjne dla podmiotów zainteresowanych partnerstwem w ramach BMK; inauguracja II roku realizacji programu; 21-22.03.2024; Jesionka (gmina Kolsko);

2. Spotkanie wprowadzające dla podmiotów zainteresowanych partnerstwem, 16.05.2024, Regionalne Centrum Animacji Kultury w Zielonej Górze;
3. Spotkanie dla partnerów, 25.06.2024, Regionalne Centrum Animacji Kultury w Zielonej Górze;
4. Spotkanie podsumowujące realizację programu w roku 2024 oraz partnersko-sieciujące wraz z warsztatami; 17-18.10.2024, Regionalne Centrum Animacji Kultury w Zielonej Górze.

W roku **2025** odbyły się także cztery spotkania informacyjno-sieciujące:

1. Spotkanie wprowadzające wraz z warsztatami. III rok realizacji programu Bardzo Młoda Kultura 2023-2025 – województwo lubuskie, 05.03.2025, Regionalne Centrum Animacji Kultury w Zielonej Górze;
2. Spotkanie dla partnerów lokalnych, 06.06.2025, Regionalne Centrum Animacji Kultury w Zielonej Górze;
3. Spotkanie Partnerów Regionalnego Centrum Animacji Kultury w ramach programu Bardzo Młoda Kultura 2023–2025 – województwo lubuskie, 30.09.2025, Regionalne Centrum Animacji Kultury w Zielonej Górze;
4. Spotkanie podsumowujące realizację programu w latach 2023-2025 oraz partnersko-sieciujące wraz z warsztatami; 29.10.2025, Regionalne Centrum Animacji Kultury w Zielonej Górze.

W trzeciej edycji programu BMK w województwie lubuskim nastąpiło skoncentrowanie spotkań sieciujących w siedzibie Operatora Regionalnego w Zielonej Górze. Biorąc pod uwagę geograficzny rozkład projektów lokalnych przeprowadzonych w latach 2023-2025 (skupienie w centrum i na południu regionu), wskazane by było „zdecentralizowanie” działań informacyjnych i sieciujących. Dla rozwijania sieci wsparcia BMK oraz upowszechniania jego założeń warto powrócić do organizowania spotkań „w terenie”, w środowiskach lokalnych oraz podjąć intensywniejsze działania w gminach, które są słabo obecne w programie lub w których do tej pory w ogóle nie miały miejsca żadne interwencje.

Szkolenia, warsztaty, wizyty studyjne, panele dyskusyjne

W trzeciej edycji BMK w województwie lubuskim odbyło się łącznie 37 form edukacyjnych.

W roku **2023** w ramach programu zorganizowano dziesięć form edukacyjnych (szkoleń, warsztatów, wizyt studyjnych). Przeprowadzono je one zarówno w kontakcie bezpośrednim, jak i online:

1. Warsztaty online *Edukacja kulturowa zaangażowana społecznie, czyli pomiędzy animacją społeczną a kulturową*, 7.11.2023;
2. Warsztaty online *Rozgryźć dziedzictwo, czyli jak edukować o oraz w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego*, 7.11.2023;
3. Warsztaty online *Jakość zamiast Jakość - mobilna fotografia oraz wideo*, 7.11.2023;
4. Warsztaty online *Jak programować działania z myślą o odbiorcach i ich potrzebach*, 7.11.2023;
5. Warsztat *Tworzenie postów i informacji*, 13.11.2023, Małomicki Ośrodek Kultury, Małomice;
6. Warsztat *Praca z młodzieżą a rozpoznawanie oczekiwań w zakresie działań kulturowych*, 13.11.2023, Małomicki Ośrodek Kultury, Małomice;
7. Warsztat *Inicjatywy kulturalne młodzieży*, 13.11.2023, Małomicki Ośrodek Kultury, Małomice;
8. Warsztat *Jakość zamiast Jakość – mobilna fotografia oraz wideo*, 14.11.2023, Regionalne Centrum Animacji Kultury, Zielona Góra;
9. Wizyta studyjna, *Historia willi i parku zabytkowego Regionalnego Centrum Animacji Kultury*, 14.11.2023, Regionalne Centrum Animacji Kultury, Zielona Góra;
10. Wizyta studyjna *Potencjał Centrum Kreatywnej Kultury*, 14.11.2023, Regionalne Centrum Animacji Kultury, Zielona Góra.

W roku **2024** także zorganizowano dziesięć form edukacyjnych:

1. Szkolenie *Standardy ochrony małoletnich w instytucjach kultury*, 21.03.2024, Jesionka (gmina Kolsko);
2. Szkolenie *Pozyskiwanie środków na rozwój instytucji*, 21.03.2024, Jesionka (gmina Kolsko);
3. Warsztat *pracy animacyjnej z grupą twórczą*, 21.03.2024, Jesionka (gmina Kolsko);
4. Warsztat *Animacje dla młodzieży z różnych krajów świata*, 22.03.2024, Jesionka (gmina Kolsko);
5. Warsztat *Bardzo Młoda Kultura z perspektywy młodzieży*, 22.03.2024, Jesionka (gmina Kolsko);
6. Panel *Diagnoza potrzeb – od pomysłu do działania*", 22.03.2024, Jesionka (gmina Kolsko);
7. Warsztat *Pozyskiwanie środków pomocowych, w tym KPO i PARP*, 17.10.24, Regionalne Centrum Animacji Kultury, Zielona Góra;
8. Warsztaty larpowe *Konflikty i zarządzanie nimi*, 17.10.24, Regionalne Centrum Animacji Kultury, Zielona Góra;
9. Warsztaty *integracyjne międzykulturowe*, 18.10.24, Regionalne Centrum Animacji Kultury, Zielona Góra;

10. Warsztaty *Podstawy podcastingu*, 18.10.24, Regionalne Centrum Animacji Kultury, Zielona Góra.

W roku **2025** w województwie lubuskim zorganizowano 17 form edukacyjnych adresowanych do osób pracujących z młodzieżą, a ponadto warsztaty dla młodzieży - uczestników projektów lokalnych zrealizowane w siedmiu lokalizacjach

1. Szkolenie *Diagnoza potrzeb – od pomysłu do działania*, 05.03.2025, Regionalne Centrum Animacji Kultury, Zielona Góra;
2. Warsztat *Edukacja w kulturze – nowe technologie*, 05.03.2025, Regionalne Centrum Animacji Kultury, Zielona Góra;
3. Warsztaty *Produkcja i promocja wydarzeń kulturalnych*, 05.03.2025, Regionalne Centrum Animacji Kultury, Zielona Góra;
4. Warsztaty teatralno -ruchowe z umiejętności społecznych i radzenia sobie ze stresem, 05.03.2025, Regionalne Centrum Animacji Kultury, Zielona Góra;
5. *Jak rozmawiać z młodymi? Warsztaty z narzędzi komunikacji wielopokoleniowej*, 05.03.2025, Regionalne Centrum Animacji Kultury, Zielona Góra;
6. Szkolenie *Ewaluacja projektów lokalnych w BKM 2025*, 06.06.2025, Regionalne Centrum Animacji Kultury, Zielona Góra;
7. Panel *Zmiany kulturowe a współczesne warunki uczenia się? (współ)tworzenia środowisk animacyjnych*, 30.09.2025, Regionalne Centrum Animacji Kultury, Zielona Góra;
8. Warsztat *Od nagrania do posta*, 30.09.2025, Regionalne Centrum Animacji Kultury, Zielona Góra;
9. Warsztat dotyczący pozyskiwania środków zewnętrznych, 30.09.2025, Regionalne Centrum Animacji Kultury, Zielona Góra;
10. Panel dyskusyjny *Podmiotowe uczestnictwo młodzieży w kulturze – badania*, 29.10.2025, Regionalne Centrum Animacji Kultury, Zielona Góra;
11. Panel dyskusyjny *Podmiotowe uczestnictwo młodzieży w kulturze – młodzież*, 29.10.2025, Regionalne Centrum Animacji Kultury, Zielona Góra;
12. Panel dyskusyjny *Realizacja działań animacyjnych w oparciu o dziedzictwo kulturowe i folklor regionu*, 29.10.2025, Regionalne Centrum Animacji Kultury, Zielona Góra;
13. Panel dyskusyjny *Różne formy wdrażania młodzieży w kulturę – cz. I – teatr, taniec, wokale*, 29.10.2025, Regionalne Centrum Animacji Kultury, Zielona Góra;

14. Panel dyskusyjny *Oferta kulturalna w małych ośrodkach kultury – co działa?*, 29.10.2025, Regionalne Centrum Animacji Kultury, Zielona Góra;
15. Panel dyskusyjny *Interdyscyplinarność i inkluzywność w procesie kreatywnym*, 29.10.2025, Regionalne Centrum Animacji Kultury, Zielona Góra;
16. Panel dyskusyjny *Biblioteki w kulturze – jak realizować działania angażujące młodych?*, 29.10.2025, Regionalne Centrum Animacji Kultury, Zielona Góra;
17. Panel dyskusyjny *Różne formy wdrażania młodzieży w kulturę – fotografia, malarstwo, integracja*, 29.10.2025, Regionalne Centrum Animacji Kultury, Zielona Góra.

Warsztaty dla młodzieży z partnerstw lokalnych

Stres – z czym to się je? Warsztaty radzenia sobie ze stresem oraz podnoszące poczucie własnej wartości (22.07 – 08.10; Przewóz – Olbrachtów; Krosno Odrzańskie; Bytom Odrzański; Żary; Szprotawa; Żagań; Zielona Góra)

W trzeciej edycji programu BMK w województwie lubuskim zrealizowano wiele zróżnicowanych tematycznie form edukacyjnych. W pierwszym roku odbywały się one zarówno w formule online, jak i w kontakcie bezpośrednim, w latach 2024 i 2025 wszystkie warsztaty, szkolenia i panele zorganizowano w bezpośrednim kontakcie. Dodatkowo panele dyskusyjne przeprowadzone w trakcie spotkania podsumowującego były streamowane, a ich nagrania są dostępne w internecie, co wydaje się dobrym pomysłem na otworenie wydarzeń BMK i poszerzenie grona ich uczestników. Wskazano by było jednak intensywniejsze promowanie tej formy dostępu. Zmianą w dobrym kierunku w roku 2025 są skuteczne starania, by w szkoleniach i warsztatach uczestniczyli także przedstawiciele podmiotów, które w bieżącym roku nie realizowały projektów lokalnych.

Aktualizacja analizy obszarów interwencji BMK w województwie lubuskim o dane z roku 2025 potwierdza wnioski z analiz z roku 2024. Stosowane przez Operatora Regionalnego rozwiązanie organizacyjne, polegające na komasowaniu spotkań informacyjnych i sieciujących oraz szkoleniowych w ramach kilku dużych wydarzeń, korzystne jest ze względów organizacyjnych i dla Operatora, i dla uczestników oraz partnerów, ale oznacza też ograniczenie liczby spotkań, a więc i zasięgu oddziaływania programu.

Projekty lokalne

W trzeciej edycji programu BMK w województwie lubuskim przeprowadzono 23 interwencje w formie projektów lokalnych.

W roku **2023** zrealizowano siedem projektów lokalnych:

1. *Stworzenie młodzieżowego zespołu muzycznego* - Gminny Ośrodek Kultury w Nowym Miasteczku;
2. *Młodzi kulturalni* - Małomicki Ośrodek Kultury;
3. *Folk jest trendy* - Szprotawski Dom Kultury;
4. *Nasz pomysł, nasz projekt, nasza realizacja* - Ośrodek Kultury i Biblioteka w Trzebielu;
5. *3 x T, czyli Teatr, Taniec, Twórczość*, Żarski Dom Kultury;
6. *Migawki Sławy Sławskie* - Centrum Kultury i Wypoczynku w Sławie;
7. *Warsztaty artystyczne dla dzieci i młodzieży* - Stowarzyszenie Tworzec Ego Creo w Świebodzinie.

W roku **2024** zrealizowano osiem projektów lokalnych:

1. *Architektura też kultura* - Gminna Biblioteka Publiczna w Bledzewie, partnerzy lokalni;
2. *Scena dla Młodych* - Żagański Pałac Kultury, Żagań
3. *Korzenie Przyszłości – Pieśni Przyszłości. Nowosolska młodzież odkrywa swoje korzenie i wzmacniania więzi z miejscem zamieszkania* - Fundacja Panopticum, Nowa Sól;
4. *Akademia artystyczna „Z tamtej strony jeziora”* - Stowarzyszenie na Rzecz Odnowy i Rozwoju Wsi Lubogoszcz;
5. *Przeszły to sam* - Stowarzyszenie Wzgórze Talentów, Zielona Góra;
6. *Integracja międzypokoleniowa* - Stowarzyszenie Emerytów Rencistów i Inwalidów „Złoty Wiek” w Łęknicy;
7. *Wrażenia i marzenia* - Fundacja Łagowski Dom Artystyczny, Łagów;
8. *Poznaj samego siebie i walory historyczno-kulturalne Zielonej Góry* - Gminna Biblioteka Publiczna Gminy Żary, Bieniów.

W roku **2025** zrealizowano osiem projektów lokalnych:

1. *oTWARTE rel A(k)CJE- MŁODZIEŻ robi WYSTAWĘ* w Galerii BWA - Biuro Wystaw Artystycznych w Zielonej Górze (BWA);
2. *Taniec ze światłem*, Lubuska Wojewódzka Komenda Ochotniczych Hufców Pracy (OHP), Zielona Góra;
3. *Strój z duszą - młodzi odkrywcy tradycji Ziemi Lubuskiej*, Stowarzyszenie Kultura po całości, Szprotawa;
4. *Coś tam skrzypi, coś tam gra!* Stowarzyszenie Mała Wielka Tęcza, Olbrachtów;

5. „PORUSZENIE - warsztaty tańca współczesnego”, Stowarzyszenie Przyjaciół Teatrów Tańca Żarskiego Domu Kultury TanArt, Żary;
6. *Bardzo Bytomska Kultura*, Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Bytomiu Odrzańskim;
7. *ArtMarket – kreatywna przestrzeń dla Młodych*, Miejska Biblioteka Publiczna im. Papuszy w Żaganiu;
8. *Festiwal Młodzieżowych Zespołów Rockowych „Muzyczna Stajnia”*, Grupa nieformalna KULTURALni, Szprotawa.

W trzeciej edycji programu BMK w województwie lubuskim cztery podmioty realizowały projekty lokalne w ramach poprzednich edycji BMK, a 18 podmiotów pierwszy raz włączyło się do programu. Cztery rodzaje podmiotów występowały w roli partnerów realizujących projekty lokalne, nadal dominują tu publiczne instytucje (domy i ośrodki kultury i biblioteki, nie ma muzeów), zauważalny jest wzrost zaangażowania organizacji pozarządowych.

Tab.1. Rodzaje podmiotów realizujących projekty lokalne BMK w województwie lubuskim w latach 2023-2025

Rodzaj podmiotu realizującego projekt						
publiczna instytucja kultury	szkoła /placówka oświatowa	organizacja pozarządowa	grupa nieformalna	firma prywatna	niezależny/a edukator/ka	inny podmiot
12 projektów	-	9 projektów	1 projekt	-	-	1 projekt

Źródło: Opracowanie własne.

W latach 2023-2025 projekty lokalne przeprowadzono w 9 gminach, w których wcześniej nie realizowano tego rodzaju przedsięwzięć. W 8 gminach projekty były realizowane także w poprzednich edycjach programu. Analiza rozkładu geograficznego projektów lokalnych w województwie w latach 2023-2025 wskazuje na nierównomierne rozmieszczenie tego rodzaju interwencji. Projekty lokalne realizowane były głównie na południu województwa, a w roku 2025 ta tendencja się umocniła, bowiem nie była reprezentowana żadna gmina z północy Lubuskiego. Również nie jest korzystne z punktu widzenia rozszerzania oddziaływania BMK i rozbudowywania sieci realizowanie projektów lokalnych w tym samym środowisku/ miejscowości dwu- lub trzykrotnie w tej samej edycji programu.

W województwie lubuskim są 83 gminy, w ciągu trzech edycji programu projekty lokalne zrealizowano w 31 gminach. Analiza rozkładu geograficznego projektów lokalnych przeprowadzonych we wszystkich edycjach BMK na terenie województwa pokazuje nie tylko skupienie interwencji na południu i w centrum Lubuskiego w latach 2023-2025, ale także ujawnia, że gminy i miasta z północy województwa, w których w poprzednich edycjach miały miejsce interwencje różnego typu (projekty, spotkania informacyjne i sieciujące, szkolenia) wycofały się z programu, oraz że od początku nieobecne są w nim podmioty z zachodnich gmin Lubuskiego.

Badania diagnostyczne i ewaluacyjne

W trzeciej edycji programu BMK badania diagnostyczne i ewaluacyjne realizowano na dwóch poziomach: lokalnym i regionalnym. Badania na poziomie lokalnym były powiązane z projektami lokalnymi: przeprowadzali je realizatorzy projektów i ich partnerzy we współpracy z uczestnikami projektów – dziećmi i młodzieżą. Badania na poziomie regionalnym przeprowadzono w roku 2024 (Słowińska i Walentynowicz-Moryl 2024) i w roku 2025, odpowiedzialny za nie był zespół badawczy z Uniwersytetu Zielonogórskiego – partner Operatora Regionalnego.

Tab.2. Interwencje w ramach BMK 2023-2025 w województwie lubuskim z podziałem na powiaty – zestawienie

powiat	spotkania informacyjne i sieciujące	projekty lokalne	szkolenia warsztaty dla kadr
LUBUSKIE	12	23	33 + 4 online
Gorzowski			
Krośnieński		1	
Międzyrzecki		1	
Nowosolski	1	3	6
Słubicki			
Strzelecko-drezdenecki			
Sulęciński			
Świebodziński		2	
Wschowski		2	
Zielonogórski			

Żagański	1	6	3
Żarski		6	
m. Gorzów Wielkopolski			
m. Zielona Góra	10	2	24

Źródło: Opracowanie własne.

Tab.3. Interwencje w ramach BMK w latach 2016-2025 w województwie lubuskim z podziałem na powiaty – zestawienie

powiat	spotkania informacyjne i sieciujące			projekty lokalne			szkolenia, warsztaty dla kadr		
	2016-2018	2019-2021	2023-2025	2016-2018	2019-2021	2023-2025	2016-2018	2019-2021	2023-2025
LUBUSKIE	19	9 +3 online	12	17	22	23	26	7 + 30 online	33 +4 online
Gorzowski		1		1	3			3	
krośnieński	1			1	1	1			
międzyrzecki	3	1		3		1		1	
nowosolski	1		1		1	3	4		6
słubicki	1			1	1				
strzelecko-drezdenecki	2	2			1				
sulęciński	2			1	2				
świebodziński						2			
wschowski	1			2	1	2			
zielonogórski					4		10		
żagański		1	1		2	6			3
żarski	1			2	2	6			
m. Gorzów Wlkp.	4			3	3		12		
m. Zielona Góra	2	3	10	3	1	2		3	24
Suma	40 (w tym 3 online)			62			100 w tym 34 online		

Źródło: Opracowanie własne.

Porównanie ilościowych wskaźników interwencji w ramach BMK z lat 2023-2025 w województwie lubuskim ze wskaźnikami z poprzednich edycji programu pokazuje, że program się rozwija i jest konsekwentnie realizowany. Jednak podział na powiaty, w których zlokalizowane są interwencje, obrazuje wcześniej opisany nierównomierny ich rozkład. Bez wątplenia dobrym kierunkiem działania jest podejmowanie starań o włączenie do szkoleń i spotkań przedstawicieli także innych podmiotów niż te, które realizują projekty lokalne. Takie rozwiązanie było stosowane w początkowych edycjach programu i powrót do niego w roku 2025 jest korzystny dla rozwoju sieci BMK w województwie.

Analiza interwencji przeprowadzonych w ramach BMK 2023-2025 pokazała, że miały one zróżnicowaną formę: były to spotkania sieciujące i informacyjne, projekty lokalne, szkolenia i warsztaty adresowane do edukatorów i animatorów kultury oraz badania diagnostyczne i ewaluacyjne. Duża liczba interwencji, ich zróżnicowanie formalne i merytoryczne, to aspekty, które pozwalają wnioskować o intensywnym, systematycznym i skutecznym wdrażaniu programu w województwie lubuskim i o konsekwentnym upowszechnianiu jego idei.

Badania w ramach diagnozy regionalnej ujawniły też pewne aspekty realizacji programu, które wymagałyby określonej modyfikacji. Przede wszystkim warto by było w kolejnej edycji programu mocniej zadbać o rozproszenie oddziaływań programu w województwie i o równomierny rozkład geograficzny, tak by stopniowo zapełniać „białe plamy” (gminy, w których żadne interwencje w ramach BMK nie miały do tej pory miejsca), ale także by unikać kumulacji interwencji na tym samym terenie.

5. Podsumowanie diagnoz lokalnych z roku 2025

Organizacja i przebieg diagnoz lokalnych

Celem diagnoz realizowanych na poziomie lokalnym było poznanie uczestnictwa młodzieży w kulturze w kontekście sposobów spędzania czasu wolnego oraz jej potrzeb z tym związanych z uwzględnieniem dwóch aspektów tematycznych:

- komunikacji międzykulturowej/kontaktów z różnorodnością kulturową,
- lokalnego dziedzictwa kulturowego/ tożsamości lokalnej.

Diagnozy lokalne przeprowadzili liderzy partnerstw lokalnych, przy wsparciu zespołu badaczy z Uniwersytetu Zielonogórskiego reprezentującego Operatora Regionalnego. Wsparcie to polegało na przeprowadzeniu dwóch szkoleń, przygotowaniu szczegółowych instrukcji dotyczących organizacji,

prowadzenia i dokumentowania badania (zob. Załączniki nr 1 i 3) oraz na udzielaniu na bieżąco konsultacji telefonicznych i mailowych.

W badaniach zastosowano dwie zaproponowane przez NCK techniki: spacer badawczy oraz panel dyskusyjny (Zob. Załączniki nr 1-4). Zostały one rozbudowane o kwestie związane z różnorodnością kulturową oraz lokalną tożsamością i dziedzictwem kulturowym (zgodnie wymogami regulaminu programu BMK w edycji 2023-2025).

W roku 2025 zrezygnowano z trzeciej rekomendowanej przez NCK techniki - notesu kultury, ponieważ nie sprawdziła się ona w lokalnych diagnozach w roku 2024. Po pierwsze, ten rodzaj uczestniczenia w badaniach nie odpowiadał młodym ludziom, istniała duża trudność z zachęceniem ich do sporządzania notatek, a po drugie dane, które uzyskano były ubogie, szczątkowe i właściwie nieprzydatne do wyprowadzenia wniosków istotnych dla projektów. Zespół badawczy uznał zatem, że w związku z oporem i niechęcią młodzieży do wypełniania notesów, wprowadzenie tej techniki ponownie byłoby niezgodne z ideą podmiotowego i dobrowolnego zaangażowania młodych osób w działania oraz z zasadami etyki badawczej.

Spacery badawcze oraz panel służyły pozyskaniu odpowiedzi na pytania:

- Jak młodzież spędza czas wolny w środowisku lokalnym?
- Jak w czasie wolnym młodzież uczestniczy w kulturze w swoim środowisku?
- Jakie są potrzeby młodzieży w obszarze spędzania czasu wolnego/uczestnictwa w kulturze?
- Jakie utrudnienia i ograniczenia młodzież napotyka w obszarze spędzania czasu wolnego/uczestnictwa w kulturze?
- Jakie są potencjały i potrzeby środowiska lokalnego, związane z komunikacją międzykulturową/kontaktem z różnorodnością kulturową?
- Jakie są potencjały i potrzeby środowiska lokalnego związane z lokalną tożsamością/dziedzictwem kulturowym?

Spacery badawcze przeprowadzili wszyscy (8) realizatorzy projektów lokalnych. Zgodnie z wytycznymi, młodzież miała pełnić w nich rolę przewodnika, oprowadzającego dorosłych – realizatorów projektu po lokalnej przestrzeni – miejscach, w którym młodzi ludzie spędzają czas oraz po miejscach związanych z kulturą, istotnych dla lokalnej tożsamości. Zadaniem realizatorów było pozyskiwanie informacji od młodzieży, dokumentowanie spaceru, a po przeprowadzeniu panelu, sporządzenie podsumowania diagnozy według wskazań zawartych w instrukcji (Zob. Załączniki nr 1 i 2).

Dostarczone przez realizatorów dokumenty pozwalają uznać, że w większości technika dobrze się sprawdziła w badaniach, i że dzięki niej udało się zebrać wiele interesujących oraz istotnych informacji, zwłaszcza na temat miejsc spędzania czasu wolnego przez młodzież i jej potrzeb oraz oczekiwań w tym zakresie. Jednak podobnie jak w roku 2024, analiza notatek ze spacerów oraz podsumowań diagnoz lokalnych prowadzi do wniosku, że nie we wszystkich projektach sens badania z zastosowaniem spaceru badawczego został przez realizatorów właściwie odczytany. Po pierwsze, część materiałów ukazuje raczej stanowiska dorosłych niż młodzieży, zwłaszcza na temat potencjałów i potrzeb lokalnej społeczności w kontekście dziedzictwa kulturowego, lokalnej tożsamości, zróżnicowania kulturowego. Po drugie, w niektórych przypadkach realizatorzy nie dostrzegli znaczenia, jakie temu badaniu przypisano w projektach, potraktowano je jako formalny i uciążliwy wymóg programu, zbędny w sytuacji, gdy dobrze zna się grupę młodzieży, z którą się pracuje, wie się, czego ona oczekuje i co chce robić w ramach projektu:

Wszystko szło idealnie. Jedynym utrudnieniem był spacer badawczy, który niestety zdecydowanie wydawał im się bezsensowny i od początku chcieli mnie przekonać, aby go nie robić. Wynikało to najpewniej z faktu, iż codziennie obcują z miejscami, w których chcieli realizować zadanie, a także z tego, że spacer odbywał się już po decyzji co chcą robić, a więc nie rozumieli dlaczego mają dyskutować nad innymi miejscami.

Takie podejście do badania niestety nie pozwala wyjść poza utrwalone przekonania oraz wiedzę, którą dorośli już mają na temat młodych ludzi i dowiedzieć się czegoś nowego o ich sposobach spędzania czasu, podejściu do uczestnictwa w kulturze, do lokalnych zasobów kulturowych, zróżnicowania kulturowego i potrzeb w tym obszarze.

Drugą techniką zastosowaną w lokalnych diagnozach był panel dyskusyjny, przeprowadzili go wszyscy realizatorzy (8). Rozmowa z młodzieżą miała na celu uzupełnienie, rozwinięcie, interpretację, poddanie dyskusji wyników badań uzyskanych podczas spacerów badawczych oraz wyprowadzonych z nich wstępnych wniosków. Zastosowanie tej techniki również przyniosło zróżnicowane efekty. Analiza dokumentacji dostarczonej przez realizatorów wskazuje, że w większości udało się pozyskać dodatkowe i bardziej szczegółowe informacje istotne z punktu widzenia założeń diagnozy, w kilku przypadkach zabrakło pogłębienia i dopytywania o kwestie poruszone i nieporuszone podczas spaceru, w rezultacie w tych przypadkach panel nie wnosił do badań nic nowego.

Na podstawie zebranych danych realizatorzy opracowali syntetyczne podsumowania diagnozy, zawierające wnioski oraz wytyczne dla projektów

lokalnych. W większości podsumowania te zostały sporządzone zgodnie z instrukcją i zawierały wymagane oraz istotne informacje i ważne konkluzje. W nielicznych przypadkach podsumowania słabiej odpowiadały na sformułowane w diagnozie lokalnej pytania, trudno też uznać, że wyprowadzone wnioski są w nich wyraźnie osadzone w wynikach badania i jednoznacznie prezentują perspektywę młodzieży. Podobnie, jak w roku 2024, nie we wszystkich projektach udało się znacząco wprowadzić do badań diagnostycznych kwestie dotyczące potrzeb i potencjałów lokalnego środowiska związanych z lokalną tożsamością/lokalnym dziedzictwem oraz różnorodnością kulturową oraz pozyskać informacje na temat wiedzy i spojrzenia młodzieży na ten temat.

Tab.4. Diagnozy lokalne 2025 – zestawienie zastosowanych technik badawczych i pozyskanych materiałów

zastosowane techniki		dokumentacja badań		
spacer badawczy	panel dyskusyjny	notatka ze spaceru badawczego	notatka z panelu	opracowanie podsumowujące
8 projektów	8 projektów	8 projektów	8 projektów	8 projektów

Źródło: Opracowanie własne

Wyniki diagnoz lokalnych

Wyniki diagnoz lokalnych przyniosły przede wszystkim dużo informacji na temat tego, jak młodzież spędza czas wolny w swoim lokalnym środowisku. Wyniki badań są tu podobne. Nieformalne sposoby spędzania czasu wolnego wiążą się mocno z ogólnodostępnymi przestrzeniami w miejscowościach zamieszkania młodych ludzi, przeznaczonymi do wypoczynku i rekreacji na świeżym powietrzu, takimi jak parki, place, skwery, place zabaw, stadiony miejskie, amfiteatry plenerowe, rynki miejskie, bulwary nad rzeką, błonia. Nie są to miejsca, w których przebywają tylko i wyłącznie młodzi, czas spędzają tu także pozostali mieszkańcy: dzieci, dorośli, seniorzy. W części badań wybrzmiało, że w związku z tym, młodzi ludzie nie czują się tu w pełni „u siebie”, komfortowo i swobodnie. Młodzież spotyka się również w innych miejscach, takich, które sama z pewnych względów uznaje za interesujące i zajmuje je jako swoje, są to na przykład tereny wokół jakichś opuszczonych lub oddalonych od centrum obiektów, jak na przykład nieczynna wieża ciśnień. We wszystkich tych miejscach młodzież szuka swobody, relaksu, wyciszenia, zabawy, rozrywki,

aktywności fizycznej, kontaktu z przyrodą, a przede wszystkim kontaktu z rówieśnikami. Młodzi ludzie tu przesiadują, rozmawiają, nawiązują znajomości, nagrywają filmy (np. tik toki), robią zdjęcia, spacerują, uprawiają sport, czytają, niektóre osoby także rysują lub malują. Podstawowa potrzeba, jaką realizatorzy projektów zidentyfikowali w diagnozach, dotyczy dostępności „dobrych miejsc” młodzieżowych. Młode osoby wskazują, że brakuje im własnych przestrzeni, w których czułoby się u siebie, przyjaznych, gdzie nikt by ich nie kontrolował, nikt by im nie przeszkadzał, nie przeganiał i nie dokuczał, miejsc przeznaczonych tylko dla nich, niezatłoczonych, dobrze wyposażonych, estetycznych, dogodnie zlokalizowanych, otwartych, bezpiecznych i niezależnych od pogody. Dla części młodych ludzi ważne jest także, by były to miejsca, w których można swobodnie tworzyć.

Potrzeby i oczekiwania związane z zorganizowanymi instytucjonalnie sposobami spędzania czasu wolnego, w tym uczestnictwa w kulturze, można podzielić na kilka kategorii. Po pierwsze, odnoszą się one do jakości oferty: młodzi ludzie życzyliby sobie szerszej oferty skierowanej do nich, nowoczesnej i atrakcyjnej. Po drugie, chcą więcej możliwości rozwijania własnych talentów i zainteresowań, swobodnej twórczości i realizacji własnych inicjatyw. Po trzecie, młodzież chciałaby mieć większy wpływ na kształt oferty kulturalnej, współdecydować o niej i brać udział w jej planowaniu. Po czwarte, zdaniem młodych ludzi konieczne jest prowadzenie nowocześniejszej i skuteczniejszej promocji działań i wydarzeń kulturalnych, ponieważ informacja na ten temat nie zawsze do nich dociera. Po piąte, młodzi wskazują na trudne warunki w instytucjach kultury oraz podkreślają potrzebę ich modernizacji, remontu, nowoczesnego wyposażenia i aranżacji.

Tab.5. Potrzeby i oczekiwania młodzieży zidentyfikowane w diagnozach lokalnych 2025

Projekt	Zidentyfikowane potrzeby i oczekiwania młodzieży
oTWARTE relA(k)CJE- MŁODZIEŻ robi WYSTAWĘ w Galerii BWA	dotyczące miejsc nieformalnego spędzania czasu wolnego - własnych miejsc (tylko dla młodzieży) - miejsc relaksu, wyciszenia, odpoczynku, wytchnienia, swobody; spokojnych, niezatłoczonych, zapewniających kontakt z naturą; do spotkań z rówieśnikami i bycia razem, sprzyjających komunikacji; do tworzenia i robienia tego, co samemu się chce; wygodnych, gdzie można się „zaszyć”, wycofać, schować, które mają swój klimat, są ciekawe; miejsc w zasięgu; wygodnych i bezpiecznych, z dostępem do infrastruktury

	• dotyczące zorganizowanych form spędzania czasu wolnego/ aktywności kulturalnej - o częstszego wychodzenia w ramach zajęć poza instytucję - o większej liczby koncertów dla młodzieży - o lepszych warunków na zajęciach (więcej przestrzeni/miejsca i materiałów plastycznych) - o pracy twórczej bez podanego tematu / „co sami chcą”, tworzenia tego, co sami chcą - o lepszej promocji działań kulturalnych (nie wiedzą co się dzieje)
Taniec ze światłem	• dotyczące miejsc nieformalnego spędzania czasu wolnego - o miejsc relaksu, odpoczynku, wyciszenia, kontaktu z rówieśnikami na świeżym powietrzu, o nieograniczonym dostępie (otwartych; z których nie przegania straż miejska), położonych blisko centrum miasta, gdzie można czuć się swobodnie; uporządkowanych i wyposażonych w infrastrukturę (miejsca do siedzenia, kosze itd.) • dotyczące zorganizowanych form spędzania czasu wolnego/ aktywności kulturalnej - o wielu różnorodnych ofert / opcji uczestnictwa w kulturze
Strój z duszą - młodzi odkrywcy tradycji Ziemi Lubuskiej	• dotyczące miejsc nieformalnego spędzania czasu wolnego - o położonych w pobliżu miejsc do aktywnego, swobodnego i bezpiecznego spędzania czasu w gronie rówieśników • dotyczące zorganizowanych form spędzania czasu wolnego/ aktywności kulturalnej - o większej liczby zorganizowanych zajęć kulturalnych i artystycznych skierowanych specjalnie do młodszej młodzieży - o nowoczesnych i dostępnych przestrzeni (np. świetlicy, miejsca prób, plenerowej sceny), gdzie można wspólnie tworzyć, spotykać się i rozwijać swoje zainteresowania - o więcej możliwości uczestniczenia w warsztatach związanych z lokalną kulturą, rękodziełem, śpiewem i tańcem ludowym - o większego udziału młodzieży w planowaniu i współtworzeniu wydarzeń
Coś tam skrzypi, coś tam gra!	• dotyczące zorganizowanych form spędzania czasu wolnego/ aktywności kulturalnej - o wspólnych wyjazdów i spotkań

	o rozwijanie pasji i umiejętności w zakresie muzyki tradycyjnej
„PORUSZENIE - warsztaty tańca współczesnego”	• dotyczące miejsc nieformalnego spędzania czasu wolnego - o miejsc dostępnych, przeznaczonych dla młodzieży (niezajmowanych przez inne grupy), w których można czuć się swobodnie i niezależnie; z odpowiednią infrastrukturą, dających możliwość spędzania czasu niezależnie od pogody, spotkań z rówieśnikami, rozwijania swoich pasji i zainteresowań, blisko centrum i miejskiej infrastruktury • dotyczące zorganizowanych form spędzania czasu wolnego/ aktywności kulturalnej - o otwartości instytucji kultury na młodzież - o promocji lokalnej historii wśród młodzieży - o ułatwionego dostępu do zabytków - o organizowania wydarzeń łączących różne style i kultury - o większej reprezentacji młodych w działaniach kulturalnych - o nowoczesnych formy edukacji o kulturze i tożsamości lokalnej - o większego dostępu do sceny i przestrzeni do twórczego działania
Bardzo Bytomska Kultura	• dotyczące miejsc nieformalnego spędzania czasu wolnego - o miejsc przyjaznych młodzieży, miejsc do spotkań i zapraszania znajomych spoza miasta i do aktywności sportowej; dających swobodę, niezależność i bezpieczeństwo, bez kontroli dorosłych i interwencji służb porządkowych; wyposażonych w odpowiednią infrastrukturę (kosze na śmieci, ławki, oświetlenie, osłonięcie przed deszczem) • dotyczące zorganizowanych form spędzania czasu wolnego/ aktywności kulturalnej - o udostępnienia przez instytucje przestrzeni do działań młodzieży; możliwości organizowania wydarzeń artystycznych
ArtMarket – kreatywna przestrzeń dla Młodych	• dotyczące miejsc nieformalnego spędzania czasu wolnego - o miejsc dostępnych bezpłatnie, przyjaznych, bezpiecznych i dobrze wyposażonych, do spotkań młodzieży niezależnie od pogody własnej młodzieżowej przestrzeni

	• dotyczące zorganizowanych form spędzania czasu wolnego/ aktywności kulturalnej - o więcej ofert kulturalnych skierowanych specjalnie do młodzieży - o skuteczniejszej informacji o wydarzeniach skierowanych do młodzieży - o unowocześnienia przestrzeni instytucji, strefy młodzieżowej nowoczesnego i przyjaznego miejsca do relaksu i spędzania czasu - o nowoczesnych form komunikacji z młodzieżą
Festiwal Młodzieżowych Zespołów Rockowych "Muzyczna Stajnia"	• dotyczące miejsc nieformalnego spędzania czasu wolnego - o miejsc bliskich, bezpiecznych, „własnych”, dostosowanych do potrzeb młodzieży (zadaszenie, oświetlenie, dostęp do gastronomii, uporządkowanie) • dotyczące zorganizowanych form spędzania czasu wolnego/ aktywności kulturalnej - o skutecznej promocji wydarzeń kulturalnych / informacji docierającej do młodzieży - o współdecydowania o ofercie dla młodzieży / zaangażowanie w planowanie oferty dla młodzieży - o polepszenia warunków lokalowych (remont)

Źródło: Opracowanie własne.

Diagnozy lokalne miały także na celu wskazanie, jakie są z perspektywy młodzieży potencjały i potrzeby środowiska lokalnego, związane z komunikacją międzykulturową/kontaktem z różnorodnością kulturową oraz lokalną tożsamością/dziedzictwem kulturowym. Dokumentacja badań dostarczona przez realizatorów projektów pozwala stwierdzić, że zarówno w ramach spacerów badawczych, jak i panelu we wszystkich zaangażowanych w badania grupach przedyskutowano kwestię lokalnych potencjałów i lokalnego dziedzictwa kulturowego, choć zostało to zrobione w różny sposób i w różnym zakresie. W większości projektów realizatorzy wprowadzili także do dyskusji na temat określonych obiektów kultury lokalnej kontekst zróżnicowania kulturowego, głównie poprzez odwołanie do historii tych miejsc i miejscowości. Zidentyfikowane potencjały lokalne to przestrzenie, w których młodzi ludzie spędzają czas (omówione wyżej), instytucje kultury, działające w środowisku, obiekty zabytkowe i historyczne (pomniki, pomniki przyrody, zabytki architektury), a także, wskazywane rzadziej, zasoby niematerialne, takie jak wiedza starszych mieszkańców na temat historii miasta, tradycje, umiejętności rękodzielnicze, różnorodność kulturowa. Niestety opisy zasobów znajdujących się w środowisku nie pozwalają jednoznacznie uznać, że prezentują one wiedzę/niewiedzę młodych ludzi na ich temat. Tylko

w niektórych materiałach realizatorzy przyznawali, że młodzież nie znała danego obiektu, nie interesowała się nim wcześniej, niewiele o nim wiedziała, nie miała świadomości jego wartości i historii:

Młodzież nie zawsze dostrzega bogactwo lokalnego dziedzictwa kulturowego samodzielnie – NIC NIE WIEM (padało kilkakrotnie), dlatego kluczowa jest obecność osoby, która im wskaże, osoby która potrafi zaciekać ich historią miejsca i miasta.

Muzeum Pogranicza Śląsko-Łużyckiego nie jest znane większości młodzieży – oceniają je jako niedopasowane do ich oczekiwań, ale dostrzegają jego wartość edukacyjną i kulturową, szczególnie w kontekście różnorodności i lokalnej historii.

Z tego rodzaju rozpoznaniem realizatorzy łączyli potrzebę promowania lokalnego dziedzictwa, wprowadzania ciekawych i nowoczesnych form zapoznawania z tradycją i historią. Jeśli chodzi o inne potrzeby i ograniczenia ujawnione w badaniu, to uczestnicy zwracali uwagę na mały dostęp do niektórych obiektów, ich zły stan, słabe wyposażenie w infrastrukturę, pozwalającą w komfortowy i bezpieczny sposób z nich korzystać.

Tab.6. Lokalne potrzeby i potencjały zidentyfikowane w diagnozach lokalnych 2025

oTWARTE rel A(k)CJE- MŁODZIEŻ robi WYSTAWĘ w Galerii BWA	
Potencjały	Potrzeby/ograniczenia
<u>Miejsca spotkań młodzieży</u> Park Piastowski sklep z używaną odzieżą używaną „Szafa” sklep Netto Plac Słowiański/ leżaki plac zabaw na os. Kopernika ogród przed BWA podwórko galerii „U Jadźki” plac zabaw przy ul. Matejki ławka pod dębem na Pl. Bohaterów miejsca kontaktu z przyrodą (parki, skwery), sprzyjające relaksowi, wyciszeniu, spotkaniom z rówieśnikami, tworzeniu	parking dla samochodów, brak miejsc do siedzenia (ławek)
<u>Lokalne potencjały kulturowe</u> murale Zielonogórski Ośrodek Kultury/pracowania plastyczna - miejsce, które kształci, umożliwia rozwój, tworzenie, odkrywanie siebie, nawiązywanie i pielęgnowanie kontaktów	ograniczenia lokalowe (mało miejsca; potrzeba remontu)

Zielonogórski Ośrodek Kultury/amfiteatr – możliwość uczestniczenia w koncertach Biuro Wystaw Artystycznych BWA - miejsce dostępne za darmo, ciekawa oferta, zajęcia, warsztaty, wystawy, koncerty; i źródło inspiracji artystyczne, daje możliwość poznawania czegoś nowego, rozwoju i kreatywność; promuje lokalnych artystów i ukazuje różnorodność kulturową (różne prace, z różnych środowisk i pokoleń, miejsc, narodowości); daje możliwość wyciszenia i odpoczynku cis - najstarsze drzewo w mieście przy się przy placu zabaw na ul. Kopernika; pomnik przyrody „żywy” świadek kultury miasta Pomnik Drugiej Wojny Światowej w Zielonej Górze – przypomina o historii, upamiętnia walczących	małe wystawy za rzadko organizowane koncerty brakuje kawiarni słaba promocja oferty ogrodzony, nie da się pod nim schować; dużo ludzi w okolicy wielki obiekt, zajmuje dużo przestrzeni nie ma walorów użytkowych dla młodzieży (nie można na nim usiąść, schować się przed deszczem) słaba znajomość o lokalnego dziedzictwa kulturowego wśród młodzieży
Taniec ze światłem	
Potencjały	Potrzeby/ograniczenia
<u>Miejsca spotkań młodzieży</u> MOSiR-sieć obiektów sportowych Marina nad Kanalem Odry Amfiteatr w Parku Krośnieńskim miejsca, gdzie jest kontakt z naturą, dające możliwość zabawy, aktywności fizycznej, relaksu, spotkania z rówieśnikami <u>Lokalne potencjały kulturowe</u> Zamek Piastowski z XIII w. dostępny do zwiedzających mieści się tu Centrum Aktywności Kulturowej Zamek; zabytkowy most – wybudowany w latach 1903-1905 łączący dolną część miasta z	ograniczony dostęp (8.00- 22.00) mało śmietników, zakaz wchodzenia z psami komary latem brak ławek do siedzenia ograniczona możliwość korzystania wieczorem (interwencje straży miejskiej)

górną; stanowi atrakcję turystyczną, położony w centrum miasta, przy brzegu znajduje się piękny bulwar – miejsce spacerów i spotkań; w okolicy odbywa się wiele działań edukacyjnych i promujących lokalne dziedzictwo kulturowe Amfiteatr - centrum imprez i wydarzeń artystycznych, wybudowany na początku lat 70 XX w. i odrestaurowany w roku 2016; miejsce spotkań młodzieży; w centrum miasta; ładne otoczenie (park)	jedyny most w mieście, w okolicy jest bardzo głośno ze względu na tranzyt samochodów ciężarowych ograniczona możliwość korzystania wieczorem (interwencje straży miejskiej) słaba znajomość potencjałów miasta wśród młodzieży
<i>Strój z duszą - młodzi odkrywcy tradycji Ziemi Lubuskiej</i>	
Potencjały	Potrzeby/ograniczenia
<u>Miejsca spotkań młodzieży</u> Paleopark Szprotawa „Zamek” / „Kolorowe kredki” - ogród jordanowski, część Parku Göpperta z końca XIX wieku. Szprotawska tętnia solankowa - w parku Göpperta, nad brzegiem rzeki Stadion Miejski w Szprotawie wyposażone w wiele atrakcji miejsca zabaw, spotkań, aktywności fizycznej, relaksu i odpoczynku <u>Lokalne potencjały kulturowe</u> Szprotawski Dom Kultury - miejsce spotkań, wydarzeń i imprez kulturalnych oraz zajęć w sekcjach zainteresowań i działania zespołów artystycznych (zespoły ludowe pielęgnujące lokalne dziedzictwo kulturowe); uczestnikami są także osoby z Ukrainy Państwowa Szkoła Muzyczna I-stopnia w Szprotawie – kształcenie muzyczne, rozwijanie muzycznych pasji ; uczniami są także osoby z Ukrainy i Kazachstanu	nieprzyjemne zachowania starszej młodzieży (przeklinanie, śmiecenie, plucie, dokuczanie młodszym), przy której młodsze nastolatki nie czują się bezpiecznie i komfortowo oddalenie od centrum miasta słabe warunki lokalowe, obiekt stary wymagający remontu potrzeba systematycznego promowania regionalnego dziedzictwa kulturowego i przywoływania go w codziennym życiu; potrzeba edukacji zapoznającej z tradycją i historią w ciekawy oraz nowoczesny sposób

Coś tam skrzypi, coś tam gra!	
Potencjały	Potrzeby/ograniczenia
<u>Miejsca spotkań młodzieży</u> wiaty w parku „Grzyb” w parku Wieża Głódowa miejsca w otoczeniu przyrody, w parku gdzie można organizować występy, koncerty, warsztaty <u>Lokalne potencjały kulturowe</u> Park – miejsce organizacji imprez plenerowych, dużo wolnej przestrzeni, infrastruktura pozwalająca komfortowo spędzić czas (wiaty, ławki) Biblioteka w Przewozie – pełni rolę ośrodka kultury; miejsce spotkań zespołu Mała Tęcza Urząd Gminy – otwartość pani wójt na propozycje społeczności, również młodzieży	trudny dostęp dla osób z niepełnosprawnościami trudny dostęp do niektórych miejsc dla osób z niepełnosprawnościami niewykorzystywanie całego parku do działań kulturalnych potrzeba edukacji na temat lokalnej historii i kultury potrzeba włączenia lokalnej społeczności do działań na rzecz lokalnego dziedzictwa kulturowego
„PORUSZENIE - warsztaty tańca współczesnego”	
Potencjały	Potrzeby/ograniczenia
<u>Miejsca spotkań młodzieży</u> Park Miejski przy alei Jana Pawła II Skate park na os. Muzyków Stadion Miejski Syrena miejsca spotkań z rówieśnikami, aktywności fizycznej, rozwijania zainteresowań i pasji <u>Lokalne potencjały kulturowe</u> Sala widowiskowa „Luna” Żarskiego Domu Kultury - jeden z budynków ŻDK,	brak toalet; zależność od pogody; dużo ludzi poza młodzieżą; dewastowanie; skargi mieszkańców na hałas i liczną obecność młodzieży (mały komfort przebywania w tym miejscu)

przystosowany do organizowania działań performatywnych, zajęć artystycznych i występów scenicznych Pałac Promnitzów - zabytkowy pałac w centrum miasta, w stanie ruiny, własność prywatna, pod opieką stowarzyszenia; w ostatnich latach podejmowane są działania, by udostępnić obiekt na organizację wydarzeń kulturalnych, jak np. na koncerty oraz do zwiedzania. Muzeum Pogranicza Śląsko-Łużyckiego - instytucja umiejscowiona w zabytkowym budynku w centrum miasta; znajdują się tu w zbiory żarskiej porcelany oraz przedmioty związane z historią miasta; muzeum pozwala lepiej zrozumieć wartość różnorodności kulturowej, uczy otwartości, tolerancji i pokazuje, że bogactwo regionu tworzą wspólne historie wielu narodów	brak punktu gastronomicznego w obiekcie; wąska oferta za małą dostępność sceny dla młodych ludzi zły stan obiektu, ograniczony dostęp; ograniczona możliwość wykorzystania pałacu do działań kulturalnych i otworzenia na inicjatywy i pomysły mieszkańców słaba świadomość mieszkańców na temat instytucji, małe zainteresowanie mieszkańców jego ofertą; potrzeby uatrakcyjnienia i unowocześnienia oferty oraz sposobu jej promowania większego otwarcia instytucji na różne grupy odbiorców ułatwionego dostępu do zabytków organizowania wydarzeń łączących różne style i kultury
Bardzo Bytomska Kultura	
Potencjały	Potrzeby/ograniczenia
<u>Miejsca spotkań młodzieży</u> „pod dużym drzewem” Bytomskie Błonia miejsca spotkań z rówieśnikami, aktywności fizycznej, zabawy i rozrywki, dają poczucie prywatności, swobody	brakuje przestrzeni, gdzie młodzież może rozwijać talenty i podejmować własne inicjatywy kulturalne potrzeba tworzenia i modernizowania przestrzeni przyjaznych młodzieży, lepiej wyposażonych i estetycznych
ArtMarket – kreatywna przestrzeń dla Młodych	
Potencjały	Potrzeby/ograniczenia
<u>Miejsca spotkań młodzieży</u> Park Książęcy w Żaganiu Wieża Bismarcka w Żaganiu i teren wokół niej Plac Generała Stanisława Maczka w Żaganiu	możliwość spędzania czasu w tych miejscach uzależniona od pogody miejsce w złym stanie, zaniedbane, niedostępne blisko głównej drogi

miejsca, służące do relaksu, rekreacji, różnych aktywności, a także organizacji różnorodnych imprez (park) <u>Lokalne potencjały kulturowe</u> Żagański Pałac Kultury – miejsce wydarzeń i działań kulturalnych, spotkań i inicjatyw mieszkańców; ogólna dostępność oferty; ważny podmiot dbający o zachowanie oraz przekazywanie lokalnego dziedzictwa; otwarty na różnorodność kulturową (czyli?); działa tu UTW, którego słuchacze członkowie mają ogromną wiedzę na temat historii miasta Miejska Biblioteka Publiczna im. Papuszy w Żaganiu - stała się kluczowym podmiot życia kulturalnego w lokalnej społeczności; najstarsza instytucja kultury w mieście; pełni funkcje edukacyjne, społeczne i kulturalne, ważne miejsce spotkań, wydarzeń kulturalnych, rozwoju zainteresowań, działają tu m.in. warsztaty rękodzieła; element lokalnego dziedzictwa kulturowego; Muzeum Obozów Jenieckich - zadaniem placówki jest popularyzowanie wiedzy na temat historii obozów jenieckich, które działały w Żaganiu w trakcie I i II wojny światowej oraz gromadzenie eksponatów z nimi związanych; odwiedzane przez turystów ze świata; miejsce pamięci historycznej, buduje tożsamość lokalną i dumę mieszkańców Żagania;	brakuje młodzieżowych miejsc słaba znajomość działalności sekcji wśród młodzieży oferta głównie dla dzieci i dorosłych (za mało wydarzeń dla młodzieży) niewystarczający dostęp do informacji o ofercie Pałacu tradycyjna aranżacja, raczej zorientowana na dzieci i dorosłych; brakuje osobnej nowoczesnej przestrzeni dla młodzieży („strefy młodzieżowej”) nie jest postrzegane przez młodzież jako „swoja miejsce”; kojarzone ze szkołą/wycieczkami szkolnymi; tradycyjna forma komunikacji; oddalona lokalizacja potrzeba ciekawych form poznawania tradycji i historii
Festiwal Młodzieżowych Zespołów Rockowych "Muzyczna Stajnia	
Potencjały <u>Miejsca spotkań młodzieży</u> nieczynna wieża ciśnień z 1867, Stadion Miejski w Szprotawie - „Zamek”- ogród jordanowski, część Parku Göpperta z końca XIX wieku. wiele atrakcji, miejsca zabaw, spotkań, aktywności fizycznej, relaksu i odpoczynku	Potrzeby/ograniczenia wieża zamknięta/niedostępna, daleko od centrum nieprzyjemne zachowania starszej młodzieży konieczność poprawy warunków/infrastruktury (zadaszenie; dostęp do gastronomii; rozwiązanie problemu śmieci)

inne: rynek, Paleopark, tama przy zalewie, parking Intermarche Szprotawski Dom Kultury – instytucja tworząca ofertę wartościowego spędzenia czasu wolnego; przyjazna; otwarta dla organizacji, szkół i firm, które potrzebują partnera lub przestrzeni do działania; miejsce działania sekcji i zespołów oraz organizacji wydarzeń kulturalnych różnorodność kulturowa – obecność w środowisku lokalnych różnych tradycji rodzinnych i kulturowych	siedziba wymaga remontu słaba informacja o ofercie
---	---

Źródło: Opracowanie własne

Wyniki lokalnych diagnoz zrealizowanych przez liderów projektów we współpracy z młodzieżą prowadzą do dwóch ogólnych konkluzji. Po pierwsze, jeśli chodzi o spędzanie czasu wolnego przez młodych ludzi w ich środowiskach lokalnych, to należy wyeksponować związane ze specyfiką rozwojową nastolatków potrzeby niezależności i swobody, wyboru, decydowania, a także kontaktu z rówieśnikami i zabawy. Przestrzenie i miejsca, udostępniane i tworzone dla młodych ludzi oraz oferty aktywności w czasie wolnym, w tym także aktywności kulturalnej, powinny przede wszystkim uwzględniać te oczekiwania. Drugi ogólny wniosek, dotyczy podejścia młodzieży do kwestii lokalnego dziedzictwa kulturowego/lokalnej tożsamości oraz komunikacji międzykulturowej. Diagnozy pokazują, że świadomość i wiedza młodych ludzi w tym obszarze jest raczej niewielka, jednak problematyka ta nie jest odrzucana przez młodzież. W tym obszarze młodzież potrzebuje umiejętnego, atrakcyjnego w formie i treści wsparcia edukatorów/animatorów, którzy to zainteresowanie mogą rozwinąć.

Podsumowanie i rekomendacje

Diagnoza wojewódzka przeprowadzona w ramach BMK w województwie lubuskim roku 2025 umożliwiła zaktualizowanie wyników diagnozy wojewódzkiej zrealizowanej w roku 2024 oraz dokonanie podsumowania diagnoz lokalnych z roku 2025. Ze względu na charakter badań częściowo uzupełniających dane z poprzedniego roku, a także na zastosowanie tej samej metodyki, duża część wniosków zawarta w tym raporcie powtarza się. Analizy z roku 2025 potwierdziły najważniejsze rozpoznania z roku 2024.

Mapowanie zasobów BMK w regionie wskazuje, że Operator Regionalny zbudował sieć wsparcia edukacji kulturalnej złożoną z różnych podmiotów, ale najsilniej reprezentowane są w niej publiczne instytucje kultury. Analizy z roku 2025 ujawniają, że rośnie w siłę reprezentacja organizacji pozarządowych, co jest bardzo korzystnym trendem. Ze względu na to, że program ma małą moc włączania placówek oświatowych oraz prywatnych podmiotów działających w obszarze edukacji i kultury w roli liderów projektów lokalnych, powtórzyć należy rekomendację sformułowaną w roku 2024. Analizy ujawniają także, że część podmiotów aktywna w programie BMK w poprzednich edycjach w ostatniej edycji z niego się wycofała, a sieć nie jest rozłożona w województwie równomiernie.

rekomendacje

- Poszerzanie współpracy zgodnie z wypracowaną listą podmiotów ważnych dla realizacji BMK w województwie lubuskim, przy jednoczesnym staraniu się o włączenie typów podmiotów, które są słabiej reprezentowane w sieci (placówek oświatowych oraz prywatnych podmiotów).
- Kontynuowanie starań o „powrót” do aktywnego udziału w programie podmiotów, które uczestniczyły w nim we wcześniejszych edycjach.
- Podjęcie działań zorientowanych na równomierny rozkład geograficzny zasobów instytucjonalnych BMK w regionie.

Drugi cel diagnozy regionalnej odnosił się do aktualizacji obszarów interwencji w ramach programu BMK w skali województwa lubuskiego w latach 2023-2025. Badania pokazały, że interwencje podejmowane są w sposób systematyczny celowy, w zróżnicowanej formie (spotkania sieciujące i informacyjne, szkolenia i warsztaty, projekty lokalne oraz badania diagnostyczne i ewaluacyjne). Analiza rozkładu geograficznego interwencji potwierdziła rozpoznanie z roku 2024, mianowicie skupienie działań sieciujących i informacyjnych oraz szkoleń i warsztatów w Zielonej Górze, w siedzibie Operatora Regionalnego, a projektów lokalnych na południu i w centrum województwa oraz wycofanie

się z programu podmiotów z północy województwa. Porównanie rozkładu interwencji z ostatnich trzech lat z interwencjami z poprzednich edycji programu pokazało także „białe plamy” na mapie województwa, czyli obszary, w których do tej pory nie miała miejsca żadna interwencja (głównie gminy zachodnie i częściowo północne). Zauważono także, że zdarza się kumulacja działań w tych samych środowiskach, co z punktu widzenia upowszechniania programu i rozbudowywania sieci wsparcia BMK nie jest w pełni korzystne.

rekommendacje

- Zadbanie o równomierny rozkład interwencji BMK w województwie; podjęcie intensywniejszych działań informacyjnych w gminach, z których nie były objęte żadną interwencją lub tylko ograniczoną, a także w gminach i miastach, które były reprezentowane w programie wcześniej, ale w ostatniej edycji już nie są.
- Preferowanie w konkursie na dofinansowanie projektów lokalnych projektów podmiotów, które nie uczestniczyły w programie/ nie uczestniczyły w ostatniej edycji programu i podmiotów z obszarów do tej pory nie reprezentowanych w BMK lub obecnych w nim w nikłym stopniu.
- Rozproszenie na terenie województwa interwencji - organizowanie spotkań informacyjnych i sieciujących oraz szkoleń i warsztatów w terenie, poza siedzibą Operatora Regionalnego, we współpracy z lokalnymi instytucjami i organizacjami.

Podsumowanie diagnoz lokalnych z roku 2025 to trzeci cel diagnozy wojewódzkiej. Wszystkie podmioty realizujące projekty lokalne przeprowadziły diagnozy we współpracy z młodzieżą, natomiast zrobili to z różnym zaangażowaniem i wnikliwością. Podobnie jak w roku 2024 nie dla wszystkich realizatorów znaczenie diagnozy w projekcie było oczywiste i istotne, w pojedynczych przypadkach wyraźnie ujawniło się niezrozumienie roli tego elementu i niechęć do wykorzystania go. W większości jednak diagnozy lokalne stały się źródłem istotnych informacji o sposobach spędzania czasu wolnego młodzieży, ich aktywności kulturalnej oraz związanych z tym potrzebach i oczekiwaniach. Także w większości przypadków realizatorzy uwzględnili te rozpoznania w projektach.

Zgodnie z Regulaminem Programu BMK na lata 2023-2025 Operator Regionalny wymagał, aby projekty lokalne wyraźnie uwzględniały cele szczegółowe programu (rozwój umiejętności młodzieży w zakresie krytycznego i twórczego uczestnictwa w kulturze, wspieranie podmiotowości i umacnianie tożsamości społeczności lokalnych w perspektywie nasilonego procesu interakcji kultur, wspieranie twórczego i wrażliwego na lokalne konteksty społeczne

wykorzystania wartości dziedzictwa kulturowego wspólnot lokalnych). Cele te zostały także uwzględnione w koncepcji prowadzenia diagnoz lokalnych, opracowanej przez zespół badawczy na podstawie instrukcji NCK. W województwie lubuskim diagnozy lokalne miały zatem nie tylko dotyczyć sposobu spędzania czasu wolnego i aktywności kulturalnej młodzieży, ale też ukazać z perspektywy młodzieży potencjały i potrzeby środowiska lokalnego, związane z komunikacją międzykulturową/kontaktem z różnorodnością kulturową oraz z lokalną tożsamością/dziedzictwem kulturowym. Analizy w ramach diagnozy wojewódzkiej ujawniły trudność niektórych realizatorów z uwzględnieniem w diagnozach lokalnych drugiego i trzeciego celu szczegółowego BMK. Po pierwsze, część sprawozdań z lokalnych diagnoz raczej prezentuje w tym obszarze stanowiska dorosłych – edukatorów, animatorów niż młodzieży. Po drugie, tematyka ta nie jest bliska młodym ludziom i nie jest w oczywisty sposób dla nich atrakcyjna, dlatego, jak pokazały wyniki niektórych diagnoz lokalnych, młodzież potrzebuje w tym obszarze dobrego zaciekawiającego wsparcia edukatorów.

rekomendacje

- Wprowadzenie do oferty szkoleniowej w większym zakresie warsztatów przygotowujących do planowania i realizacji diagnoz, kierowanych nie tylko do realizatorów projektów lokalnych i zorientowanych nie tylko na zapoznanie z metodyką prowadzenia diagnozy, ale także ukazujących jej sens i nieodzowność w projektach, m.in. na przykładzie dobrych praktyk.
- Wzmocnienie oferty szkoleniowej dotyczącej podmiotowego uczestnictwa młodzieży w kulturze i różnych jej wymiarów na wszystkich etapach projektu (przy założeniu, że cel główny BMK, jakim jest *Rozwój podmiotowego uczestnictwa w kulturze młodzieży*, będzie kontynuowany w kolejnej edycji programu).
- Wsparcie szkoleniowe edukatorów i animatorów w zakresie prowadzenia nowoczesnych i interesujących zajęć dotyczących tematów ważnych z perspektywy założeń BMK, a jednocześnie mniej znanych młodym ludziom i mniej dla nich atrakcyjnych (lokalne dziedzictwo kulturowe/ lokalna tożsamość kulturowa; komunikacja międzykulturowa/kontakt z różnorodnością kulturową).

Źródła

- *Regulamin Programu Narodowego Centrum Kultury Bardzo Młoda Kultura 2023-2025*, https://nck.pl/upload/2023/05/regulamin-bmk-2023_1.pdf
- *Bardzo Młoda Kultura 2023 –2025 , instrukcje realizacji diagnoz i ewaluacji – poziom lokalny*, NCK, 2023.
- *Bardzo Młoda Kultura 2023 –2025 . Instrukcje realizacji diagnoz i ewaluacji – poziom regionalny*, NCK, 2023.
- Słowińska S. i Walentynowicz-Moryl K. (2024), *Bardzo Młoda Kultura 2023-2025 – woj. Lubuskie. Raport z diagnozy wojewódzkiej 2024. Badania w ramach programu NCK Bardzo Młoda Kultura 2023-2025*, Zielona Góra, <https://rcak.pl/wp-content/uploads/2024/12/BMK- Lubuskie raport-z-diagnozy-regionalnej-2024.pdf>.

Spis tabel i ilustracji

tabele

Tab.1. Rodzaje podmiotów realizujących projekty lokalne BMK w województwie lubuskim w latach 2023-2025.....	16
Tab.2. Interwencje w ramach BMK 2023-2025 w województwie lubuskim z podziałem na powiaty – zestawienie.....	19
Tab.3. Interwencje w ramach BMK w latach 2016-2025 w województwie lubuskim z podziałem na powiaty – zestawienie	20
Tab.4. Diagnozy lokalne 2025 – zestawienie zastosowanych technik badawczych i pozyskanych materiałów.....	24
Tab.5. Potrzeby i oczekiwania młodzieży zidentyfikowane w diagnozach lokalnych 2025.....	25
Tab.6. Lokalne potrzeby i potencjały zidentyfikowane w diagnozach lokalnych 2025.....	29

rysunki

Rys. 1. Mapa zasobów instytucjonalnych BMK w województwie lubuskim.....	9
Rys.2. Lokalne projekty BMK realizowane województwie lubuskim w latach 2023-2025.....	17
Rys. 3.Lokalne projekty BMK realizowane województwie lubuskim w latach 2016-2018, 2019-2021, 2023-2025.....	18

Załączniki

Załącznik 1. Instrukcja realizacji diagnozy na poziomie lokalnym – spacer badawczy

Spacer badawczy

Co to za metoda?

Spacer badawczy jest interaktywną terenową metodą badania określonych kwestii odnoszących się do konkretnej przestrzeni, z którą związani są uczestnicy badań. Polega na tym, że niewielka grupa uczestników oprowadza badaczy po danym terenie (osiedlu, dzielnicy, małej miejscowości, okolicy), wskazując ważne w kontekście danego badania miejsca, opowiadając o nich i odpowiadając na pytania badaczy.

Zalety spaceru badawczego

- aktywnie włącza uczestników do badań
- traktuje uczestników podmiotowo (eksperci/znają swój teren)
- umożliwia interakcje
- daje uczestnikom dużo swobody
- pozwala spojrzeć na przestrzeń oczami uczestników i poznać ich punkt widzenia

Spacer badawczy w lokalnej diagnozie BMK

Jakie są jego cele?

- Spacer badawczy służy pozyskaniu odpowiedzi, na pytania, o to: 1) jak młodzież spędza czas wolny w lokalnej przestrzeni 2) w jaki sposób uczestniczy w kulturze w swoim środowisku czasie wolnym oraz 3) jakie są jej potrzeby w tym obszarze.
- Spacer badawczy powinien także pozwolić określić, na jakie potrzeby i potencjały środowiska lokalnego, związane z różnorodnością kulturową oraz lokalną tożsamością/lokalnym dziedzictwem kulturowym, ważne dla uczestnictwa w kulturze/ spędzania czasu wolnego młodzieży, wskazując młodzi ludzie.

Kto bierze w nim udział?

- W spacerze badawczym bierze udział młodzież (potencjalni uczestnicy projektu – 4 do 15 osób) oraz realizatorzy projektu (min. 2 osoby).

- Jeżeli realizatorzy projektu wyrażą taką potrzebę, to w spacerze badawczym może uczestniczyć także przedstawiciel zespołu badawczego.

Jakie są role?

- Młodzież pełni rolę przewodnika, oprowadza realizatorów projektu po swojej miejscowości/ po okolicy, pokazując miejsca, w których spędza czas wolny. Młodzież ustala trasę spaceru (wybiera koordynatorów, jeśli grupa będzie większa).
- Realizatorzy projektu pełnią rolę badaczy, podczas spaceru poznają miejsca, w których młodzież się spotyka, zadają pytania, dokumentują spacer (zdjęcia, notatki, mapa trasy), sporządzają notatkę po zakończeniu spaceru. Spacer ma być okazją do dyskusji wokół celów diagnozy (zob. *Jaki są jego cele?*).

Jak zorganizować spacer badawczy?

- 1) Zaproszenie do udziału w spacerze badawczym wybranych potencjalnych uczestników projektu.
- 2) Zapoznanie grupy uczestników z zadaniem przeprowadzenia spaceru badawczego i problematyką, z którą ma być związany: należy poprosić, o to, by młodzież:
 - pokazała w swoim środowisku/okolicy miejsca, w których spędza czas wolny i opowiedziała o tym, co tam robi oraz jaki potencjał i jakie ograniczenia/ potrzeby są związane z tymi miejscami,
 - pokazała miejsca związane z kulturą i opowiedziała o ich znaczeniu dla młodzieży/ich potencjale oraz ograniczeniach (z uwzględnieniem związku z różnorodnością kulturową i lokalną tożsamością/lokalnym dziedzictwem kulturowym).
- 3) Stworzenie trasy (scenariusza spaceru) przez młodzież:
 - trasa powinna obejmować wybrane przez młodzież najważniejsze miejsca spędzania czasu wolnego (o pozostałe/inne miejsca, których trasa nie obejmuje, należy zapytać podczas spaceru),
 - trasa powinna obejmować wybrane miejsca związane z kulturą (o pozostałe należy zapytać podczas spaceru).
- 4) Określanie terminu spaceru i miejsca spotkania (punktu startowego).
- 5) Realizacja spaceru badawczego:
 - Młodzież pełni rolę przewodnika, udziela wyjaśnień i odpowiedzi.
 - Realizatorzy projektu dokumentują przebieg spaceru i rozmowy, stawiają pytania i dopytują o istotne z punktu widzenia diagnozy kwestie. Pytanie o miejsca, w których młodzież spędza czas, ma

być pretekstem do rozmowy o sposobach spędzania czasu wolnego przez młodzież w środowisku lokalnym, miejscu jakie w tych sposobach zajmuje uczestnictwo w kulturze, oraz potrzebach i oczekiwaniach młodych ludzi w tym zakresie.

- Pytanie o miejsca związane z kulturą w środowisku lokalnym, mają także dać możliwość wypowiedzenia się młodzieży na temat tego, jak uczestniczy w kulturze, z jakich ofert i możliwości w środowisku lokalnym korzysta, a z jakich nie i dlaczego oraz czego w tej ofercie młodym ludziom brakuje.
 - Pytanie o miejsca związane z kulturą, ma być także punktem wyjścia do dyskusji w ramach panelu na temat lokalnego dziedzictwa kulturowego/lokalnej tożsamości oraz kontaktu z różnorodnością kulturową.
- 6) Po zakończeniu spaceru badawczego realizatorzy projektu, którzy brali w nim udział, sporządzają notatkę według wzoru (Notatka ze spaceru badawczego). Notatka ma być wykorzystana przy przygotowaniu panelu z młodzieżą.
- 7) Wypełnione notatki należy przesłać w wersji elektronicznej do 06.06.2025 do Zespołu Badawczego.

Załącznik 2. Narzędzie do prowadzenia diagnozy na poziomie lokalnym – spacer badawczy

Notatka ze spaceru badawczego

Nazwa miejscowości.....

Data.....

Liczba uczestników.....

Punkt startowy.....

Imię i nazwisko realizatorów.....

MIEJSCA SPĘDZANIA CZASU WOLNEGO PRZEZ MŁODZIEŻ

1. Miejsce 1

Nazwa miejsca spędzania czasu wolnego (opis lokalizacji, cech przestrzeni)

Jakie znaczenie ma to miejsce dla młodzieży? Co młodzi ludzie tu robią?

Kto tu spędza czas?

Zalety, potencjały tego miejsca z punktu widzenia oprowadzających (młodzieży)

Słabości, ograniczenia miejsca; potrzeby, na jakie wskazuje młodzież

Dodatkowe uwagi/notatki

2. Miejsce 2

Nazwa miejsca spędzania czasu wolnego (opis lokalizacji, cech przestrzeni)

Jakie znaczenie ma to miejsce dla młodzieży? Co młodzi ludzie tu robią?

Kto tu spędza czas?

Zalety, potencjały tego miejsca z punktu widzenia oprowadzających (młodzieży)

Słabości, ograniczenia miejsca; potrzeby, na jakie wskazuje młodzież

Dodatkowe uwagi/notatki

3. Miejsce 3¹

Nazwa miejsca spędzania czasu wolnego (opis lokalizacji, cech przestrzeni)

Jakie znaczenie ma to miejsce dla młodzieży? Co młodzi ludzie tu robią?

Kto tu spędza czas?

Zalety, potencjały tego miejsca z punktu widzenia oprowadzających (młodzieży)

Słabości, ograniczenia miejsca; potrzeby, na jakie wskazuje młodzież

Dodatkowe uwagi/notatki

¹ W przypadku większej liczby miejsc niż trzy prosimy o przygotowanie kolejnych pozycji w notatce.

MIEJSCA ZWIĄZANE Z KULTURĄ W ŚRODOWISKU LOKALNYM (INSTYTUCJE, ZABYTKI, MIEJSCA PAMIĘCI I INNE)

1. Miejsce 1

Nazwa miejsca związanego z kulturą i jego krótka charakterystyka

Jakie znaczenie ma to miejsce dla młodzieży? Co młodzi o nim wiedzą?

Kto korzysta z tego miejsca? Dla kogo jest ważne?

Zalety, potencjały tego miejsca z punktu widzenia oprowadzających (młodzieży)

Słabości, ograniczenia miejsca; potrzeby, na jakie wskazuje młodzież

Miejsce jako element lokalnego dziedzictwa kulturowego

Związek miejsca z problematyką różnorodności kulturowej

Dodatkowe uwagi/notatki

2. Miejsce 2

Nazwa miejsca związanego z kulturą i jego krótka charakterystyka

Jakie znaczenie ma to miejsce dla młodzieży? Co młodzi o nim wiedzą?

Kto korzysta z tego miejsca? Dla kogo jest ważne?

Zalety, potencjały tego miejsca z punktu widzenia oprowadzających (młodzieży)

Słabości, ograniczenia miejsca; potrzeby, na jakie wskazuje młodzież

Miejsce jako element lokalnego dziedzictwa kulturowego

Związek miejsca z problematyką różnorodności kulturowej

Dodatkowe uwagi/notatki

3. Miejsce ²

Nazwa miejsca związanego z kulturą i jego krótka charakterystyka

Jakie znaczenie ma to miejsce dla młodzieży? Co młodzi o nim wiedzą?

Kto korzysta z tego miejsca? Dla kogo jest ważne?

Zalety, potencjały tego miejsca z punktu widzenia oprowadzających (młodzieży)

² W przypadku większej liczby miejsc niż trzy prosimy o przygotowanie kolejnych pozycji w notatce.

Słabości, ograniczenia miejsca; potrzeby, na jakie wskazuje młodzież

Miejsce jako element lokalnego dziedzictwa kulturowego

Związek miejsca z problematyką różnorodności kulturowej

Dodatkowe uwagi/notatki

Załącznik 4. Instrukcja realizacji diagnozy na poziomie lokalnym – panel dyskusyjny

Panel

Co to za metoda?

Panel rozumiemy jako metodę polegającą na dyskusji grupowej, prowadzonej przez moderatora/moderatorów z uczestnikami badań i dotyczącej tematyki badań, zmierzającej do poznania ich stanowisk i interpretacji w wybranych kwestiach. Panel ma także pozwolić na uzyskanie interpretacji danych zgromadzonych podczas spacerów badawczych.

Zalety panelu

- aktywnie włącza uczestników do badań
- traktuje uczestników podmiotowo (oddanie głosu uczestnikom)
- umożliwia interakcje, wymianę poglądów
- pozwala ujawnić zróżnicowanie opinii
- umożliwia wypracowanie wspólnych stanowisk i wniosków

Panel w lokalnej diagnozie BMK

Jakie są jego cele?

- Panel realizowany jest na zakończenie diagnozy, służy zapoznaniu uczestników z wynikami badań uzyskanymi podczas spacerów badawczych oraz z wyprowadzonymi z nich wstępnymi wnioskami; chodzi o uzupełnienie i rozwinięcie, interpretację, poddanie dyskusji rezultatów i wniosków dotyczących:
 - spędzania czasu wolnego przez młodzież, w tym miejsc, w których ten czas jest spędzany, kontaktu z kulturą w tym czasie oraz potrzeb młodzieży odnoszących się do spędzania czasu wolnego i kontaktu z kulturą,
 - postrzegania przez młodzież potrzeb i potencjałów lokalnego środowiska związanych z lokalną tożsamością/lokalnym dziedzictwem oraz różnorodnością kulturową, z perspektywy możliwości uczestnictwa w kulturze/ spędzania czasu wolnego przez młodych ludzi.

Kto bierze w nim udział?

- W panelu bierze udział młodzież (potencjalni uczestnicy projektu – minimum 5 osób) oraz realizatorzy projektu.

- Jeżeli realizatorzy projektu wyrażą taką potrzebę, to w panelu może uczestniczyć także przedstawiciel zespołu badawczego.

Jakie są role?

- W panelu chodzi o zestawienie stanowisk młodzieży i realizatorów, dlatego w dyskusji biorą udział obie grupy.
- Panel powinien być prowadzony przez moderatora/moderatorów, którzy będą kierować rozmową tak, by realizowała ona swój cel (zob. *Jakie są jego cele?*) i którzy będą wspierać uczestników, zwłaszcza młodzież w wyrażaniu swojego zdania. Moderator/moderatorzy powinni zostać wyłonieni spośród realizatorów projektu. Moderatorem może być także przedstawiciel zespołu badawczego, jeśli realizatorzy wyrażą taką potrzebę.

Jak zorganizować panel?

8) Przygotowanie scenariusza panelu:

- wypracowanie wiodących kwestii, które będą prezentowane i dyskutowane w ramach panelu na podstawie danych pozyskanych z zastosowaniem spaceru badawczego i wyprowadzonych z nich wniosków oraz analiz lokalnych zasobów i potrzeb (ponieważ panel ma także dotyczyć potrzeb i potencjałów lokalnego środowiska istotnych z punktu widzenia spędzania czasu wolnego/uczestnictwa w kulturze młodzieży i związanych z lokalną tożsamością/lokalnym dziedzictwem oraz różnorodnością kulturową, co może nie zostać wystarczająco rozpoznane w ramach spacerów badawczych, realizatorzy powinni przeanalizować te potrzeby i potencjały oraz wprowadzić do dyskusji te elementy, by poznać stanowisko młodzieży w tym zakresie).
- Panel może być połączony z działaniami warsztatowymi, o których formie decydują realizatorzy.

9) Zaproszenie do udziału w panelu potencjalnych uczestników projektu (powinny być to osoby, które brały udział w spacerze badawczym, ale mogą też dołączyć inni pozostali potencjalni uczestnicy projektu) oraz realizatorów projektu.

10) Ustalenie kto będzie moderatorem/moderatorami panelu.

11) Zorganizowanie spotkania panelowego (wybór odpowiedniego miejsca, zadbanie o napoje i przekąski, materiały piśmiennicze).

12) Dokumentowanie przebiegu panelu (zapisywanie na bieżąco stanowisk i opinii, komentarzy; za zgodą uczestników panel może być nagrywany oraz fotografowany).

- 13) Przygotowanie notatki podsumowującej panel wedle załączonego wzoru (Notatka z panelu).
- 14) Wypełnione notatki należy przestać w wersji elektronicznej do 06.06.2025 do Zespołu Badawczego .

Załącznik 4. Narzędzie do prowadzenia diagnozy na poziomie lokalnym – panel dyskusyjny

Notatka z panelu

Nazwa miejscowości.....

Data.....

Liczba uczestników projektu

Liczba realizatorów.....

Imię i nazwisko moderatorów.....

.

1. Spędzanie czas wolnego przez młodzież (aktywności, miejsca, kontakt z kulturą, potrzeby)

Co udało się ustalić?

Jakie wnioski z tego wyprowadziła młodzież podczas panelu? Jakie te ustalenia mogą mieć znaczenie dla planowanego projektu? Co należy zmienić? (zdaniem młodzieży)

2. Lokalne zasoby/ potencjały kulturowe (dziedzictwo kulturowe i różnorodność kulturowa)

Co udało się ustalić?

Jakie wnioski z tego wyprowadziła młodzież podczas panelu? Jakie te ustalenia mogą mieć znaczenie dla planowanego projektu? Co należy zmienić? (zdaniem młodzieży)

3. Lokalne potrzeby związane z dziedzictwem kulturowym oraz różnorodnością kulturową

Co udało się ustalić?

Jakie wnioski z tego wyprowadziła młodzież podczas panelu? Jakie te ustalenia mogą mieć znaczenie dla planowanego projektu? Co należy zmienić? (zdaniem młodzieży)